

Socialförvaltningen

Distribution av matlåda inom hemtjänsten i Östhammars kommun.

(utkast 2010-03-09)

Bakgrund

090901 antog socialnämnden i Östhammar riktlinjer för biståndsbedömning av hemtjänstens insatser. I riktlinjerna ingår ej distribution av matlåda då detta sker utan biståndsbeslut enligt 4:1 SoL. Brukaren kontaktar själv ortens särskilda boende och beställer önskat antal matlådor. Matlådan, med varm mat, hämtas av kommunens hemtjänst som levererar den till brukarens hem.

Socialnämnden har även antagit ett måltidsprogram med riktlinjer för kost och nutrition inom vård och omsorg. Riktlinjerna för kost och nutrition har framtagits för att tydliggöra vad som krävs för att ge en bra måltidsservice och matsituation för brukarna. Riktlinjerna ska användas som vägledning för personal som planerar, lagar och serverar mat till brukare, både i det egna och i det särskilda boendet. Riktlinjerna kan även användas som stöd för HSL-personal och brukaren själv.

Syfte

Syftet med denna utredning är att:

- belysa ifall distribution av matlåda bör beviljas genom biståndsbeslut enligt 4:1 SoL,
- förtydliga insatsen i förhållande till andra närliggande insatser,
- kartlägga vilka andra insatser som förekommer hos de brukare som idag har distribution av matlåda,
- föreslå riktlinjer för distribution av matlåda samt närliggande insatser.

Avgränsning

Måltidsprogrammet ska regelbundet utvärderas vad gäller kraven enligt livsmedelslagen samt de i programmet uppställda kvalitetskraven på måltidsenheten. Denna utredning kommer ej att undersöka det som ligger inom ramen för måltidsprogrammets uppföljning. Det är dock av yttersta vikt att vid uppföljningen av måltidsprogrammet även följa upp gällande avtal mellan socialförvaltningen och tekniska förvaltningen vad gäller ansvars- och resursfördelning.

Denna utredning kommer ej heller att undersöka alternativa matleverantörer eller andra former av matlådor. Det är viktigt att först se hur eventuella förändringar utifrån denna utredning påverkar organisationen.

Biståndsbedömning enligt SoL

Socialtjänstlagen ger kommunen möjlighet och skyldighet att arbeta med strukturella, allmänna och individuella insatser. Tillämpningen av socialtjänstlagen har blivit mer och mer styrd av individuella biståndsprövningar. För att kunna beviljas bistånd skall enligt 4:1 SoL den enskilde inte själv tillgodose sina behov eller få sina behov tillgodosedda på annat sätt. Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Den dagliga livsföringen skall underlättas och möjliggöras och kvarboende i det egna hemmet ska underlättas.

Begreppet distribution av matlåda

Med distribution av matlåda menas själva hämtningen av en varm matlåda på närmaste särskilda boende och avlämnandet hos brukaren. I insatsen ingår ej något ytterligare stöd. Ifall brukaren har ytterligare behov, t ex uppvärmning, framdukning, eller matning ska beslut om bistånd i form av lunchstöd/middagsstöd beviljas.

En närliggande insats är inköp av dagligvaror. Insatsen utförs vid närmaste livsmedelsbutik. I denna insats ingår även att planera inköpet, skriva inköpslista samt plocka in varorna i skåp. Den enskilde har möjlighet att följa med till affären och själv vara delaktig i inköpen.

För att säkerställa kvaliteten i brukarens övergripande matsituation har flera kommuner valt att bevilja distribution av matlåda i form av abonnemang. Helt abonnemang avser 30-31 matlådor/månad, vilket innebär en daglig matlåda. Delabonnemang avser 20-21 matlådor/ månad, vilket innebär en matlåda varje vardag. Halvt abonnemang avser 15 matlådor/månad, vilket innebär en matlåda varannan dag.

Statistik i Östhammars kommun

Under september 2009 levererade hemtjänsten ca 5300 matlådor till 238 brukare. Ungefär 56 (24 %) av dessa brukare hade enbart larm som insats eller ingen insats alls. Till dem levererades ca 1150 matlådor (22 %). Ungefär 60 % av brukarna hade hemtjänstinsatser motsvarande 8 timmar/månad eller mer.

Avgifter

Brukarens avgift är 47 kronor/matlåda (2010). Denna kostnad innefattar både mat och distribution. Avgiften ingår ej i maxtaket. De brukare som regelbundet valt distribution av matlåda kan ansöka om höjt förbehållsbelopp, vilket kan medföra att avgiftsutrymmet för andra biståndsbedömda insatser kan minska. Detta innebär att brukare vid regelbunden distribution av matlåda (30-31 dagar/månad) kan få sin hemtjänstavgift sänkt med max 828 kronor/månad. Vid fullt utnyttjad avgiftsreducering blir kostnaden per matlåda 19:46 kronor (2010).

Gällande riktlinjer för biståndsbedömning i Östhammars kommun

Inköp

Målgrupp är personer som saknar förmåga att själva klara inköp av dagligvaror. Insatsen utförs vid närmaste möjliga livsmedelsbutik. Hjälps ges även till att planera inköpet, skriva inköpslista samt plocka in varorna i skåp. Den enskilde har möjlighet att följa med till affären och själv vara delaktig i inköpen. Den enskilde ansvarar för att ha aktuellt betalkort med tillräckliga medel insatt för inköp eller kontanter för inköp då möjlighet inte finns att använda sig av betalkort.

Lunchstöd/ Middagsstöd

I lunchstöd (dagens huvudmål) kan hjälp ges med värming av färdiglagad mat, delning av maten, uppläggning på tallrik, dukning och diskning. Den enskilde kan få hjälp med att äta och dricka. Matlagning beviljas endast undantagsvis och då i rehabiliterande syfte, d.v.s. att den enskilde ska bibehålla eller utveckla sin förmåga att utföra vardagliga aktiviteter. Den enskilde skall vara delaktig i matlagningen. I insatsen ingår även hjälp med toalettbesök/byte av intimitets-/inkonitentskydd. Middagsstöd avser en lättare måltid än lunch. I övrigt gäller samma riktlinje som för lunchstöd.

Slutsatser

Då distribution av matlåda ej varit biståndsbedömd finns inga riktlinjer för när sådan insats bör ges. Detta innebär att i dagsläget så kontaktar brukaren själv aktuellt särskilda boende och beställer matlådor. Socialförvaltningen har således ingen kunskap om vilka behov dessa brukare har och om dessa kan tillgodoses på annat sätt. Matlådorna produceras idag genom måltidskontoret. Hemtjänstpersonalen hämtar dagligen matlådorna på de aktuella särskilda boende och kör ut dem till brukarna. Distribution av matlådor är en insats som idag tar mycket

tid för hemtjänsten men som ger liten kvalitativ tid hos brukaren. Hemtjänstens resurser bör användas till de brukare som har ett enligt socialtjänstlagen fastslaget behov och som i största möjliga mån medför hög kvalitativ brukartid. Eftersom maten till stor del påverkar en persons hälsa och livskvalité är det viktigt att en individuell bedömning görs av personens hela matsituation. Individuella lösningar där resurserna läggs på motivation samt en helhetslösning av dygnets matsituation är av stor vikt för brukaren. Kartläggningen visar att ungefär 25 % av brukarna som beställt matlåda har inga andra hemtjänstinsatser.

Utredarnas bedömning är att socialförvaltningens stöd i form av insatsen distribution av matlåda bör biståndsbedömas och att enskilda beslut bör tas enligt 4:1 SoL. Vid akuta ärenden ska beslut tas omgående, efter kontakt med biståndshandläggaren.

Distribution av matlåda är egentligen en form av insatsen inköp, som ju rent faktiskt är distribution av dagligvaror. Distribution av matlåda är endast ett inköp som avser en färdig maträtt (en dagligvara), inköpt från ett annat ställe än närmaste livsmedelsbutik. Idag finns ett stort utbud av färdiglagad mat, i fryst eller färsk form, i livsmedelsbutikerna. I biståndsbedömningen ska utredas om brukarens behov av lagad mat kan tillgodoses genom inköp av fryst eller färsk färdigmat i närmaste livsmedelsbutik. Inköpet samordnas då med inköp av andra dagligvaror. Brukaren får även större möjlighet att påverka vilka maträtter han önskar. Matlådan från särskilda boende ges endast i ett alternativ per dag. Många brukare väljer säkert redan idag att köpa färdigrätter genom insatsen inköp i närmaste livsmedelsbutik eftersom detta medför en lägre kostnad för dem.

Om brukaren har behov av specialkost, har allergier eller om maten är en del av en medicinsk behandling är det viktigt att hemtjänsten tillsammans med brukaren noga planerar kosten utifrån detta. I dessa fall kan distribution av matlåda från aktuellt särskilda boende beviljas. Matlådan är dock endast en liten del av brukarens dagliga livsmedelsintag, varför det även är viktigt att säkerställa att de resterande inköpta dagligvarorna uppfyller brukarens behov.

De resurser hos hemtjänsten som frigörs av att biståndsbedömning sker samt en eventuell samordning av distribution av matlåda med distribution av dagligvaror (genom att inhandlandet av frysta/färska maträtter ingår i insatsen inköp) kan istället användas för att ge möjlighet till matlagning hos de brukare som ett behov av ytterligare motivation för att äta ordenligt. Matlagningen ökar kvaliteten i insatsen matstöd vilket påverkar brukare med t ex demensproblematik positivt. Riktlinjerna för lunch/middagsstöd kan genom detta utökas till att matlagning kan beviljas både i ett rehabiliterande syfte och i ett motivationssyfte.

Förslag till nya riktlinjer

Inköp

Målgrupp är personer som saknar förmåga att själva klara inköp av dagligvaror. *Dessa personer kan även sakna förmåga att själv laga mat. Med dagligvaror menas bland annat hygienartiklar och livsmedel (t ex basvaror och färdiglagade maträtter).* Insatsen utförs vid närmaste möjliga livsmedelsbutik. Hjälp ges även till att planera brukarens hela matsituation, planera inköpen, skriva inköpslista samt plocka in varorna i skåp. Den enskilde har möjlighet att följa med till affären och själv vara delaktig i inköpen. Den enskilde ansvarar för att ha aktuellt betalkort med tillräckliga medel insatt för inköp eller kontanter för inköp då möjlighet inte finns att använda sig av betalkort. *(Denna insats kan ges i kombination med lunch-/middagsstöd.)*

Lunchstöd/ Middagsstöd

I lunchstöd (dagens huvudmål) kan hjälp ges med *motivation*, värmning av färdiglagad mat, delning av mat, uppläggning på tallrik, dukning och diskning. Den enskilde kan få hjälp med att äta och dricka. Matlagning beviljas *återhållsamt* och då i rehabiliterande syfte (d.v.s. att den enskilde ska bibehålla eller utveckla sin förmåga att utföra vardagliga aktiviteter) *eller motivationssyfte* (d.v.s. att maten ges i ett sammanhang som ökar aptit och välbefinnande, t ex hos brukare med risk för malnutrition). Den enskilde skall vara delaktig i matlagningen. I insatsen ingår även hjälp med toalettbesök/byte av intimitets-/inkonitentsskydd. Middagsstöd avser en lättare måltid än lunch. I övrigt gäller samma riktlinje som för lunchstöd.

Distribution av matlåda

Målgrupp är personer som saknar förmåga att själv laga mat, är i behov av specialmat eller när maten är en del av en medicinsk behandling. Insatsen beviljas när behovet ej kan uppfyllas genom insatsen inköp (i form av fryst eller färsk färdigmat). Insatsen ges endast som helabonnemang (30-31 matlådor/månad), delabonnemang (20-21 matlådor/månad) eller som halvabonnemang (15 matlådor/månad). (Denna insats kan ges i kombination med lunch-/middagsstöd.)

Avgiftsförtydligande

Avdrag från abonnemangskostnaden görs från första dagen vid sjukhusvistelse eller vistelse på korttidsplats. Avdrag görs vid minst fem dagars sammanhängande uppehåll, ifall brukaren meddelat detta fem dagar innan.

Förslag till beslut

- att arbetsutskottet föreslår socialnämnden anta föreliggande underlag
- att arbetsutskottet föreslår socialnämnden att anta föreslagna ändringar i gällande riktlinjer fr o m 2010-04-15
- att arbetsutskottet förslår socialnämnden att uppdra åt socialförvaltningen att för brukaren aktuella ändringar ska vara genomförda senast 2010-09-01
- att arbetsutskottet föreslår socialnämnden att uppdra åt socialförvaltningen att i oktober 2011, i samband med revidering av gällande riktlinjer för biståndsbedömning, göra en uppföljning aktuella ändringar.